

Bu yurdu insanların çox zəhmətkeşdirlər. Ata-babadan məşğuliyyətləri əkinçilik və heyvandarlıqdır. Dəyərlərinə çox sadıqdirlər. Böyüyün böyük, kiçiyin kiçik yeri var. Bu yerlərdə qış hazırlığı məxsusi xarakter daşıyır: payızda qovurmaqlar edilir, qonum-qonşu yığışib əriştə kəsib qışa saxlayarlar. Eynilə bu gün Naxçıvanda olduğu kimi...

Türkiyədə Naxçıvan eli

Nuh yurduunun adamları 9 əsr əvvəl Dörtdivana necə gediblər?

Onlarda qocalara, xəstələrə baş çək-mək ən savab işlərdən sayılır. Uşaqlar giz-lənqaç, çəlik-çəlik oynamağı çox sevdilər. Ay yeni görünən zaman salavat çevirər, il quraq keçərsə, müsəllaya çıxıb yağışın yağması üçün Allaha dua edərlər. Yenə bu-günkü naxçıvanlılar kimi.

Belə adət-ənənələr buradakı Seyidə-lilər, Bayramlar, Göynük, Nuhören, Dül-gər və adını sadalamadığım digər kənd-lərdə, ayrı-ayrı məhəllələrdə bu günədək

Söhbətin bu yerində “Naxçıvan” məscidində əsr namazı üçün azan verilir. Dostlarımız namaz qılmaq üçün məscidə daxil olurlar. Mustafa Uludağ on ildən çox imamlığını etdiyi bu məsciddə son illərdə aparılan təmir işlərindən də bəhs edir.

Məhəllədən çıxıb Dörtdivanın yay-laqlarına üz tuturuq. Yaylaqda bizi Fəx-ri bəyin atası Fevzi Kayahalp qarşılayır. Hal-əhval tutub salamlaşır, bizi təzə sağıl-

yaşadılır. Hə, bir də Naxçıvan məhəlləsi var axı burada. Yüz illərdir, naxçıvanlıla-rın yaşadığı kiçik bir məhəllə. Türkiyənin Bolu vilayətinin Dörtdivan rayonuna bağlı Adaköy kəndindəki bu eli necə axtarıb tap-mağımı isə Dörtdivanda görüşdüyüm hər kəs təəccüb və maraqla soruşurdu.

Dörtdivan 1990-cı ilədək Türkiyənin Bolu vilayətinin Gərədə rayonuna bağlı qəsəbə olub, sonra isə inzibati baxımdan rayona çevrilib. Əhalisi 7 minə yaxın olan bu rayon 24 kənd və 8 məhəlləni özündə birləşdirir. Deyilənlərə görə, əvvəllər bu cür divanların sayı yeddi olub, ancaq son-ralar bunlardan dördü qalıb. Elə buna görə də bu yerlərə “Dörtdivan” deyiblər.

Bu məlumatları araşdırmalarımızda bizə yaxından kömək edən Fəxri Kayahalp və Mustafa Uludağla söhbətimizdən öyrə-nirik. Fəxri bəy Dörtdivanın tanınmış şair-lərindəndir, bir neçə şeir kitabının müəlli-fidir. Mustafa Uludağ isə rayonun Adaköy kəndində uzun illər məscidin imamı olub, hazırda Boluda yaşayır. Hər ikisi Dörtdivanının tarixinə, mədəniyyətinə, milli dəyərlərinə bağlı insanlardır. Elə Dörtdivanda məni ilk qarşılayanlar da onlar idilər.

Hələ Naxçıvanda olarkən tanıdığım və telefonla tez-tez əlaqə saxladığım dil-ədəbiyyat müəllimi Yasin Şən həmin gün liseydə imtahanların olduğu səbəbi ilə bir az gecikəcəyini, mənimlə ilk görüşə onların gələcəyini söyləmişdi. Elə biz də dörddivanlı bu dostlarımızla əvvəlcə rayon mərkəzində çay süfrəsi arxasında bir xeyli söhbət etmiş, sonra isə Adaköyə getməyi

miş südə və çaya qonaq edir. Yaşı yetmiş beşi keçmiş Fevzi dayı ilə bu yerlərin şair qəlbli insanların, xeyir-şər mərasimlə-rindən, mətbəx mədəniyyətindən danışırıq. Deyir ki, bəzi dəyərlərimiz sıradan çıxsada, hələ də onları yaşadanlar var. Məsələn, keçmiş zamanlardan qışa hazırlıq məxsusi əhəmiyyət daşıyırdı. Hər kəs evində əriştə kəsib qurudar, qovurmaqlıq edib qışa hazırlıq görərdi. Çöl-bacadan toplanılan gilə-meyvələrdən gözəl mürəbbələr hazırlanıb qış tədarükü görülürdü.

Yaylaqda söhbətimiz uzun çəkir. Bu yaşlı insan danışdıqca, əsrlərdir burada ya-şayan Oğuz türklərinin öz adət-ənənələrini necə qoruyub saxladığına, sözün əsl mənə-sində, təəccüb edirəm. Demək ki, bizimlə eyni kökə bağlı insanlarımız yüz illərdir bu dəyərləri saxlamağı bacarıblar. Təsədü-fi deyil ki, əslən Ordudan olan və artıq 7 ildən çoxdur ki, Gərədədəki Anadolu Lise-yində türk dili və ədəbiyyatı fənnini tədris edən Yasin Şən Dörtdivandakı bu mədəni və tarixi zənginliyi dərinədən dərk edərək bir neçə kitab da yazıb. Dörtdivanın ədə-biyyatı, folkloru, mədəni və milli dəyərlə-rindən bəhs edən bu kitablarda nələr yox-dur ki?..

...Ertəsi gün səhər Dörtdivandan çıxmağı qərarlaşdırsam da, dostlarımız rayonun bələdiyyə sədri Həmzə Əfə bəyin də mənimlə görüşmək istədiyini bildirirlər. Buna görə də səhər bələdiyyə sədri ilə iş otağında görüşürük. Bizi çox səmimiyyətlə qəbul edən Həmzə bəy Naxçıvandan gəldiyimizi eşidəndə çox

qərarlaşdırmışdıq. Çünki bir azdan Yasin müəllim də bizə qoşularaq axtardığımız məhəlləni birlikdə gəzəcəkdik.

Əslində, Dörtdivanın kəndləri rayon mərkəzinə yaxın yerlərdə yerləşir. Ada-köylə Dörtdivan arasında məsafə də 3 kilo-metrdən çox olmaz. Yolboyu müsahibləri-min hər ikisi buradakı kəndlər, məhəllələr haqqında məni məlumatlandırır. Qısa söhbətimizin ardından dostlarımız maşını saxlayıb, “bax, indi Naxçıvan məhəlləsinə tərəf gedirik, istəyirsən buraların fotosəkli-ni çək”, – deyərək məni tərəf döndürür. Əlbə-tə, deyib ilk olaraq məhəlləyə gedən yolu göstərən “Naxçıvan” yazılı lövhəni kame-ranın yaddaşına köçürürəm.

Mustafa bəy deyir ki, Naxçıvan Ada-köyün məhəlləsi sayılsa da, ondan bir az aralıda yerləşir. Hətta kənardan bax-dıqda hər ikisinin qonşu kənd olduğunu zənn edərsən. Bu məhəllədə üst-üstə 15-20 ev ola, ya olmaya. Söhbət edə-e-də məhəllədəki “Naxçıvan” məscidinin yanına gəlib çatırıq. Bu vaxt Yasin müə-lim də işlərini qurtarıb məhəlləyə gəlir. Görüşüb hal-əhval tuturuq. Məhəlləni gəzməyə davam edirik. Küçələrdə sakit-likdir. Hətta bir-iki nəfərdən başqa heç kimi görmürük.

sevinir. Bələdiyyə sədrinə Dörtdivanla bağlı ortaqlarımızın, mədəniyyətimiz-in olduğunu bir daha dilə gətiririk.

Beləliklə, bizim Dörtdivana səfərimiz başa çatır. Bu yazının hazırlanmasında burada adıkeçən hər kəsə öz səmimi təşə-kürlərimi bildirirəm. Bir də burada adını çəkmədiyim, əslində isə heç adını da bil-mədiyim bir insana daha təşəkkür borcum var. Əslində, o da məni tanımır. Heç bu ya-zını oxuyacağını da zənn etmirəm. Amma məsələ burasındadır ki, Adaköydəki “Nax-çıvan” məhəlləsi adına mən ilk dəfə olaraq təsadüfən elan saytlarından birində rast gəlmişdim.

Sonradan o elan sahibini yenidən ax-tarsam da, tapa bilməmişdim. Ancaq “Nax-çıvan” məhəlləsi sözü o zamandan yadda-şımın bir küncünə ilişib qalmış, bundan bir müddət sonra bu ipin ucundan tutaraq 900 il bundan əvvəl buralardan gedərək Bolu ətrafında köç salmış naxçıvanlılarla, Oğuz türkləri ilə görüşə bilmişdim. Qoy bu da Dörtdivanda məndən maraqla bu yerlərə necə gəlib çıxdığımı soruşanlara bir cavab olsun.

Səbuhi HƏSƏNOV,
XQ-nin Naxçıvan müxbiri